

Föreningen Gotlands Fornvänner
c/o Gotlands Museum, Jenny Westfält

Elektronisk delgivning

Beslut om förtydligande och fastställande av byggnadsminnets skyddsbestämmelser, fastigheten Gotland Visby Museet 1 och 2

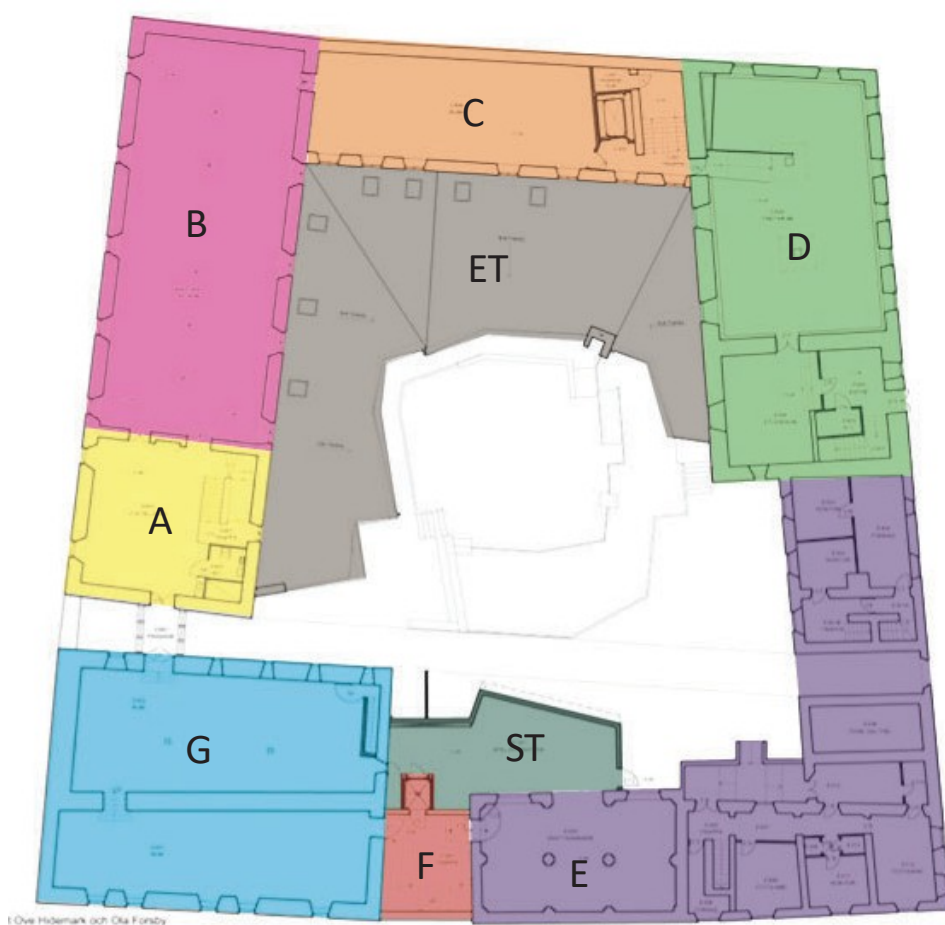
Museet 1 & 2, byggnad G (närmast), A och B (längst bort). Foto: Länsstyrelsen 2023.

Beslut

Länsstyrelsen beslutar att fastställa skyddsbestämmelser för byggnadsminnet (BM) Gotland Visby Museet 1 och 2.

För byggnadsminnet fastställs nedanstående skyddsbestämmelser och omfattningen visas i karta i bilaga 3. Byggnadsminnet omfattar hela kvarteret med samtliga byggnadskroppar som här benämns på samma sätt som i vårdprogrammet (2022-23) för fastigheten. I byggnadsminnet ingår även innergården och gårdsportarna mot väster och öster:

- A - Pumphuset
- B - Brännerihuset
- C - Mälthuset
- D - Kvarnhuset
- E - Bokhållarens bostad
- F - Trapphuset
- G - Packhuset
- ST - Spillingsskatten
- ET - Entré - butik - restaurang

Planskiss ur vårdprogrammet 2022-23, Gotlands museum.

Skyddsbestämmelser med kommentarer baseras på byggnadsminnesbeslutet från 1966-05-11 (ärendenummer B 2473/66, se bilaga 2) med tillägg och justeringar för att anpassa beslutet till nuvarande förhållanden.

Skyddsbestämmelser

Länsstyrelsen meddelar enligt 3 kap 2§ KML följande skyddsbestämmelser:

1. Byggnaderna A-G får inte flyttas, rivras, byggas till eller förändras exteriört. Tegeltak, plåttak och takkupor, fasadputs, stenarbeten, träpanel på förbindelsen mellan hus A-G och exteriöra snickerier och färgsättning får inte ändras.
2. Exteriöra förändringar av de nyare byggnadsdelarna ST (Spillingskattens tillbyggnad) och ET (Entré tillbyggnaden) samt hissen i byggnad F (Trapphus) får inte förvanska byggnadsminnets utseende och karaktär.
3. Invändigt i byggnaderna får inte göras ingrepp i eller ändring av murverk och stomme eller bärande konstruktioner. De tillbyggda sentida byggnadsdelarna ST – Spillingskatten och ET – Entrébyggnad med mera samt förbindelsegången mellan byggnaderna A och G undantas från bestämmelsen.
4. I interiörerna får heller inte göras ingrepp i eller ändring av:
  - Högkällaren (källaren och bottenvåningen) i Packhuset (G) och skattkammaren i suterrängplanet i byggnad (E) utmed Brännerigränd omfattande golv- och väggmaterial, puts- och ytskikt i tak och valv.
  - Valv, murtrappa, pelare, brunn, nischer, stengolv i samtliga plan, vattenrännor i golv och privet/latrinkällare med murverkskanal i Packhuset(G).
  - Gjutjärnskolonner och innertak i Packhuset, planet 2 tr (G).
  - Bildstenshallens stengolv och innertak i Brännerihuset (B). Stengolv i Packhuset (G).
  - Stentrappor med räcken i Pumphuset (A), Malthuset (C), Bokhållarens bostad (E) och trapphuset (F).
  - Den utvändiga stentrappan med räcken till Bokhållarens bostad (E).
  - Sandstensspisen och dörrsnickerier i Bokhållarens bostad (E).
  - Utslagssten i väggen mellan Malthuset (C) och Entré tillbyggnaden (ET).
5. Innergården får inte ändras eller ytterligare bebyggas. Markbeläggning, stöd- och terrassmurar får inte ändras. Valnötsträdet får inte tas bort.
6. Byggnaderna och innergården ska underhållas så att de inte förfaller. Vård- och underhållsarbeten ska utföras med traditionella och till byggnaderna och gården anpassade material och metoder på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte

minskar. Byggnadsminnet ska hållas i sådant skick att dess utseende och karaktär inte förvanskas.

Beskrivning av ärendet med motivering

Fastigheterna Visby Museet 1 och 2 är byggnadsminne (BM) efter beslut 1966-05-11. Genom Kulturmiljölagens tillkomst (SFS 1988:950, KML) samt förändringar inom synen på kulturmiljöområdet finns ett behov att förtydliga bland annat byggnadsminnets skyddsbestämmelser och värdebeskrivning. Länsstyrelsen har efter diskussion med fastighetsägaren därför tagit initiativ till en översyn och förtydligande med fastställande av byggnadsminnets skyddsbestämmelser. Byggnadsminnets omfattning i yta är oförändrat, det vill säga hela kvarteret ingår i byggnadsminnet.

Fastighetsägaren har fått förslaget till beslut i remiss och har godkänt de föreslagna skyddsbestämmelserna.

Beskrivning av byggnaderna och gårdsrummet (innergården)

Museikvarteret ligger i Visby innerstads sydvästra del och utgörs av byggnadskroppar från skilda tidsepoker, dels från medeltid men huvudsakligen från 1700-talet, placerade runt en innergård. Under medeltiden utgjordes platsen av sannolikt tätt bebyggda handels- och bostadskvarter med två genomgående tvärgränder. Området byggdes om fullständigt i samband med att Kronobränneriet etablerades här under 1700-talets andra hälft. 1879 förvärvade Gotlands fornvänner brännerihuset utmed Strandgatan och har därefter successivt övertagit hela kvarteret med bebyggelse.

Kvarteret ligger i en västslutning med lägre byggnadskroppar mot Mellangatan i öster och högre två- till trevåningsbyggnader mot Strandgatan i väster. Packhuset (G) har mot Strandgatan en klassicistisk fasad med putsutsmyckning såsom rusticerade hörnkedjor och en kraftfull rusticering som omfattning till den tidigare huvudingången, nu ett rundbågigt fönster. I övre planet finns en inmurad stenplatta med inskription: *"Denna byggnad uppförd under hansetiden ändrades och inreddes till gevärsförråd för Gotland år 1888."* Fönsteröppningarna är välvda upptill och i stort format i den översta våningen. Det tegeltäckta taket är valmat och brutet.

Mellan Packhuset (G) och Pumphuset (A) finns en förbindelselänk mellan de två övre våningsplanen, klädd med mörkt brunlaserad panel.

Pumphuset (A) och Brännerilängan (B) i tre respektive två plan under tegeltäckta sadeltak har slätputsade gula fasader och regelbundet placerade fönster. Den tidigare huvudentrén med stenomfattning och

kopparport och en inmurad sandstensplatta från bränneritiden med inskription samt kraftfulla gesims under takfoten kompletterar fasadutformningen. Mellan packhuset och pumphuset finns gårdsporten som nu är huvudingång till innergården.

Mot Dubbens gränd i norr är Mälthusets (C) slätputsade gula fasader slutna, med ett fåtal gluggar med järnluckor. Även här finns en rikt artikulerad gesims under det brutna tegeltaket. Takfoten bryts av en äldre takkupa.

Museet 1 & 2, byggnad E (bokhållarens bostad), med den lägre byggnad D (kvarnhuset) skymtande till höger. Foto: Länsstyrelsen 2023.

Kvarnhuset (D) har en våning mot Mellangatan och ett högt brutet tegeltak med två rader takkupor. De spritputsade rosaröda fasaderna accentueras med en grå kalkstenssockel och en ljusgrå, kraftig gesims. Fasaderna har små fönstergluggar och en entré till kanslivåningen i byggnadens södra del. Söder om kvarnhuset följer Bokhållarens bostad (E) i två våningar med dubbla vindar under brutet tegeltak. Byggnaden är byggd i vinkel utmed den västerut sluttande Brännerigränd där den övergår i tre hela plan med vindar. Även denna byggnad är spritputsad rosaröd och försedd med mörkt gröna snickerier och ett flertal äldre takkupor i takfallen.

Mot innergården är de olika byggnadskropparna i två till tre plan under vindsvåningarna. Samtliga fasader är slätputsade och avfärgade gula, utom packhuset som har en grå kvastad slätputs som följer det medeltida murverkets buktningar. Packhuset har i gårdsfasaden nertill flera bevarade och återskapade medeltida portar och fönsteröppningar. På norra delen av gården ligger den låga entré tillbyggnaden (färdigställd 2007) med grå kalkstensskivor i fasad, stora fönsterpartier och flackt

grått plåttak. Byggnaden är förlagd mot de äldre byggnadernas (A-D) putsade fasader som kvarstår synliga inne i tillbyggnaden.

Mot Bokhållarens hus (E) finns den lägre tillbyggnaden för Spillingsskatten (ST) klädd med skivor av rostbrunt cortenstål och under plåttak. I vinkeln mellan Packhuset (G) och trapphuset (F) är fasaden indragen och slätputsad orange.

Mellan packhuset (G) och bokhållarens bostad (E), finns ett trapphus (F) från 1960-talet, som 1988 har kompletterats med ett utanpåliggande hisschakt som senare nedtill har byggts in i tillbyggnaden för Spillingsskatten.

Innergården är belagd med smågatsten i den genomgående medeltida grändens sträckning. Andra partier är belagda med betongarmerat gräs och gånglinjer i markbetong. Höjdskillnader tas upp med stödmurar, gradänger och trappsteg i betong från tillbyggnaden i början av 2000-talet. Nära entré- och kafétillbyggnaden (ET) är marken gräsbevuxen med ett valnötsträd.

Museet 1 & 2, innergården med byggnad E (bokhållarens bostad) till höger, den lägre byggnad D (kvarnhuset) i bildens mitt och byggnad C (mälthuset) skymtande bakom valnötsträdet och entrétillbyggnaden ET till vänster. Foto: Länsstyrelsen 2023.

Kulturhistorisk värdering (utförligare värdebeskrivning finns i vårdprogrammet från 2022-23)

Byggnadsminnet som omfattar museikvarteret återspeglar fyra epoker eller kulturhistoriska berättelser: *De medeltida handelskvarteren,*

Kronobränneriets tid, 1800-tal – militär och museum och Museets storhetstid.

Museikvarteret och fastigheterna har stora kulturhistoriska värden knutna till kvarterets långa historia, de fysiska uttryck som bebyggelsen utgör och de epoker och samhällshistoriska skeenden (berättelser) de representerar.

Det medeltida handelskvarteret representeras av packhuset (G), kvarterets form och den genomgående före detta södra tvärgränden mellan kvarterets gårdsportar. I packhuset återfinns byggnadens volym och stomme, valv och medeltida byggnadsdetaljer som kan upplevas av museets besökare.

Kronobränneriet representeras av kvarteretsstrukturen med övriga byggnadskroppar, utöver packhuset, grupperade runt en öppen innergård. Kronobränneriets bebyggelse med i huvudsak bevarade exteriörer och byggnadsstommar representerar en statlig produktionsanläggning från 1700-talets slut. Anläggningen exemplifierar sin tids teknikhistoria, byggnadsteknik, arkitektur och hantverkshistoria.

Den militära epoken som mot 1800-talets slut existerade sida vid sida med det framväxande museet, representeras av de för ändamålen återanvända bränneribyggnaderna och bland annat packhusets klassicistiska fasadarkitektur från 1880-talet och den östra gårdsportens stenomfattning. Under 1900-talet har museet expanderat och vid mitten av 1900-talet övertog Gotlands fornvänner hela kvarteret.

1960-talets ombyggnad utfördes med hög kvalitet i materialval som kalksten i bland annat golv, trappor, smide, snickerier och utformningen av den tidigare huvudentrén mot Strandgatan, allt med hög hantverksmässig kvalitet. Den nuvarande färgsättningen och fasadmateriell/putssammansättning är till stor del från 1960-talets ombyggnad. Planlösningen och utställningsrummen idag utgår från den disposition som tillkom vid 1960-talet och som i sin tur utgick från stenbyggnadernas äldre planlösningar och förutsättningar. Därefter har tillägg och anpassningar, justerad färgsättning, ytterligare vindsinredning etc utförts, men 1960-talets ombyggnad präglar ännu interiörerna.

Bestämmelser som beslutet grundas på

3 kap. 1 § kulturmiljölagen. En byggnad som har ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde eller ingår i ett bebyggelseområde med ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde får förklaras för byggnadsminne av länsstyrelsen. Bestämmelserna om byggnadsminnen enligt detta kapitel får också tillämpas på parker, trädgårdar eller andra anläggningar.

3 kap. 2 § kulturmiljölagen. När en byggnad förklaras för byggnadsminne, skall länsstyrelsen genom skyddsbestämmelser ange på vilket sätt byggnaden ska vårdas och underhållas samt i vilka avseende den inte får ändras. Om det behövs får skyddsföreskrifterna också innehålla bestämmelser om att ett område kring byggnaden ska hållas i sådant skick att byggnadsminnets utseende och karaktär inte förvanskas.

Information

Om det finns särskilda skäl, får Länsstyrelsen lämna tillstånd till att ett byggnadsminne ändras i strid med skyddsbestämmelserna enligt 3 kap 14 § kulturmiljölagen.

Vid remissförfarandet till fastighetsägaren har Gotlands Museums kulturmiljöavdelning påpekat att det framöver kan uppstå önskemål att justera 1960-talets eller annan sentida exteriör färgsättning eller putssammansättning. Bland annat finns cementbaserade putspartier som samverkar dåligt med murverket och ger viss fuktproblematik. Exteriört utbyte av material eller ändring av kulör är tillståndspliktiga förändringar. En återgång till dokumenterade, eller historiskt trovärdiga, färgtyper och nyanser eller byggnadstekniskt motiverad kalkputs bör kunna bedömas som särskilda skäl och som inte minskar byggnadsminnets historiska värde.

Kontaktuppgifter

Välkommen att kontakta Länsstyrelsen för frågor på telefon 010-223 90 00 eller via e-post gotland@lansstyrelsen.se. Ange ärendets diarienummer 3056-2021 i ämnesraden för e-post.

Ni kan överklaga beslutet

Se bilaga med överklagandehänvisning.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av Susanne Hallander med Tor Sundberg som föredragande.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.

Kopia till

registrator@raa.se

registrator-mbn@gotland.se

arkivet@gotlandsmuseum.se

Platina, avisering Lantmäteriet (handläggare)

Bilagor

1. Överklagandehänvisning förvaltningsrätten
2. Ursprungligt beslut om byggnadsminnesförklaring 1966-05-11 (Dnr B 2473/66)
3. Karta

Ni kan överklaga beslutet hos förvaltningsrätten

Om ni inte är nöjda med Länsstyrelsens beslut, kan ni skriftligen överklaga beslutet hos förvaltningsrätten.

Så här överklagar ni beslutet

Länsstyrelsen måste pröva att överklagandet har kommit in i rätt tid, innan det skickas vidare tillsammans med handlingarna i ärendet. Därför ska ni lämna eller skicka er skriftliga överklagan till Länsstyrelsen Gotlands län antingen via e-post; gotland@lansstyrelsen.se, eller med post; Länsstyrelsen Gotlands län, 621 85 Visby.

Tiden för överklagande

Ert överklagande måste ha kommit in till Länsstyrelsen **inom tre veckor** från den dag ni fick del av beslutet. Om det kommer in senare kan överklagandet inte prövas. I ert överklagande kan ni be att få ytterligare tid till att utveckla era synpunkter och skälen till att ni överklagar. Sedan är det förvaltningsrätten som beslutar om tiden kan förlängas.

Ert överklagande ska innehålla

- Vilket beslut som ni överklagar, beslutets datum och diarienummer.
- Hur ni vill att beslutet ska ändras.
- Varför ni anser att Länsstyrelsens beslut är felaktigt.

Skriv också följande uppgifter, om ni inte tidigare lämnat dem:

- Person- eller organisationsnummer.
- Telefonnummer där ni kan nås dagtid (med undantag för nummer som avser ett hemligt mobilabonnemang som behöver uppges endast om rätten begär det).
- E-postadress.
- Annat som har betydelse för att domstolen ska kunna nå er.

Om ni har handlingar som ni anser stödjer er överklagan så bör ni bifoga kopior på dessa. Kontakta Länsstyrelsen i förväg om ni behöver bifoga filer som är större än 15 MB via e-post.

Ombud

Om ni anlitar ett ombud som sköter överklagandet åt er ska ombudet underteckna skrivelsen samt uppges sitt eget namn, adress och telefonnummer. Ombudet bör också bifoga en fullmakt.

Behöver ni veta mer?

Har ni ytterligare frågor kan ni kontakta Länsstyrelsen via e-post, gotland@lansstyrelsen.se, eller via växeltelefonnummer 010-223 90 00. Ange diarienummer 3056-2021.

RIKSANTIKVARIÉÄMBETET

Storgatan 41, STOCKHOLM Ö

B 2473/66

D:NR
Riksantikvarieämbetet överlämnar
denna avskrift för kännedom till

Länsarkitekten i

Gotlands län

Gotlands Förenad

Riksantikvariens beslut den 11 maj 1966
angående byggnadsminnesförklaring jämlik
lagen den 9 december 1960 om byggnads-
minnen av byggnaderna på tomterna nr 1
och 2 i kvarteret Museet i Visby, Got-
lands län.

Sedan fråga väckts om att förklara byggnaderna ifråga för byggnadsminnen har meddelande därom den 4 juli 1961 respektive 2 april 1962 översänts till inskrivningsdomaren vid Gotlands domsaga, varjämte förslag till skyddsföreskrifter upprättats. Byggnadernas ägare, Föreningen Gotlands Fornvänner, och byggnadsnämnden i Visby har icke inkommit med erinringar mot en byggnadsminnesförklaring.

Enär byggnaderna på tomterna nr 1 och 2 i kvarteret Museet i Visby bevarar egenarten hos gången tids byggnadskick och med hänsyn härtill är att anse såsom synnerligen märkliga samt under beaktande av vad i övrigt i ärendet förekommit, förklarar riksantikvarien jämlikt 1 § lagen den 9 december 1960 om byggnadsminnen härmed byggnaderna ifråga för byggnadsminnen.

I samband härmed meddelar riksantikvarien jämlikt 2 § nämnda lag följande skyddsföreskrifter:

1. Byggnaderna må ej utan riksantikvariens samtycke rivas eller till sitt yttre ombyggas eller undergå mera betydande reparationer.
2. Källarvåningen och bottenvåningen i den medeltida delen av byggnaden i hörnet av Brännerigränd och Strandgatan liksom den välvda bottenvåningen i byggnaden utmed Brännerigrän må ej utan riksantikvariens samtycke till sitt inre ombyggas eller undergå mera betydande reparationer. Dock må sådana museala arrangemang som ej kräver ingrepp i byggnadsstommen företagas utan riksantikvariens hörande i varje särskilt fall.
3. Till byggnaderna hörande gårdsutrymme må ej utan riksantikvariens samtycke ytterligare bebyggas eller bli föremål för annan väsentlig förändring.
4. Byggnaderna skall ägnas för deras bestånd erforderligt löpande underhåll.

Den som icke åtnöjes med detta riksantikvariens beslut äger

D. Nr.

att däri söka ändring genom besvär, vilka skall ställas till Konungen och ingivas eller med posten insändas till Kungl. Eklestiastikdepartementet. Vid äventyr av talans förlust skall besvären ha inkommit till nämnda departement inom tre veckor från det klaganden fick del av beslutet, delgivningsdagen oräknad. Menighet, som klagat, äger fem veckors besvärstid från delfäendet.

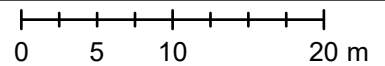
Bertil Berthelson

Per-Olof Westlund

LM Fastighetskartan Fastighetsbeteckningar text

1:500

Ortofoto färg 0,16 m upplösning